

Dossier del professorat

ÍNDEX

- 1. Democràcia activa**
- 2. Educació per a la democràcia**
- 3. L'adolescència i la democràcia**
- 4. Introducció**
- 5. Guia didàctica de les unitats**

Guia Unitat 1	L'individu i el grup
Guia Unitat 2	La informació i la formació de l'opinió
Guia Unitat 3	Els drets i deures fonamentals
Guia Unitat 4	Debats i acords
Guia Unitat 5	Majories i minories
Guia Unitat 6	Democràcia i participació
Guia Unitat 7	Democràcia i representació
Guia Unitat 8	El Parlament de Catalunya
Subunitat 8.1	<i>El Parlament i la sobirania popular</i>
Subunitat 8.2	<i>El Parlament i els seus òrgans</i>
Subunitat 8.3	<i>El Parlament i el seu funcionament</i>
Guia Unitat 9	Les Corts Generals
Guia Unitat 10	El Parlament Europeu

PARLAMENT DE CATALUNYA

DEPARTAMENT DE RELACIONS PARLAMENTÀRIES I DE COMUNICACIÓ
ÀREA DE PROJECCIÓ INSTITUCIONAL

DEMOCRÀCIA ACTIVA

La democràcia és el sistema d'organització política vigent a la nostra societat. La nostra cultura es conforma d'acord amb els seus valors.

A diferència de molts altres sistemes, el sistema democràtic es basa en la participació activa i significativa de tots els individus de la comunitat en què està instaurat.

Molt sovint, però, es confon aquesta participació amb el seu signe més evident, el fet de votar cada cert temps, i aquest acte és viscut com una delegació de funcions i responsabilitats en una classe política governant més que com l'expressió culminant d'una voluntat i una opinió pròpies que s'exerceixen dia a dia en tots els àmbits de la vida.

Els materials educatius **DEMOCRÀCIA ACTIVA**, adreçats a l'alumnat del segon cicle d'ensenyament secundari obligatori, tenen com a objectiu promoure l'esperit democràtic entre els joves en tots els àmbits de la vida escolar i aprofundir el coneixement dels drets i els deures que implica.

Les propostes que contenen estan orientades a apropar l'alumnat als principis de la cultura democràtica i a mostrar-los-en la necessitat i la importància tant en els petits grups quotidians com en els àmbits de relació més amplis.

En aquest sentit, el cos principal de les unitats treballa aspectes quotidians de la democràcia i acaba traspasant aquests mateixos valors i actituds cap a l'àmbit polític. L'activitat que culmina tot aquest procés consisteix a posar-se en contacte amb el Parlament de Catalunya per fer-hi arribar la pròpia opinió sobre un tema triat prèviament.

Un cop fet això, el programa encara recull dues unitats per anar més enllà: una sobre les Corts Generals i una altra sobre el Parlament Europeu.

El coneixement de les característiques i els mecanismes propis de la cultura democràtica s'adquireix mitjançant activitats i propostes pedagògiques basades en la vivència personal i col·lectiva dels principis esmentats.

L'adolescència, a la qual estan arribant els nois i les noies d'aquesta etapa, constitueix l'etapa prèvia a l'arribada a l'adulesa i la ciutadania plena, i en molts casos ve acompanyada d'un sentiment contraposat de rebuig cap a allò establert i un fort desig d'implicació en la vida de la comunitat per millorar els aspectes que es jutgen com a injustos.

Tenint en compte aquesta futura incorporació al món adult i aquesta necessitat de modificar el seu entorn, és de gran importància transmetre als joves un coneixement real i positiu de la democràcia com a sistema d'organització entre les persones. Aquest és el principal objectiu de la proposta educativa que ara us presentem.

EDUCACIÓ PER A LA DEMOCRÀCIA

La paraula *democràcia* deriva de dos termes grecs, *demos* (poble) i *kratos* (govern), i significa, per tant, una forma de govern en la qual és el poble qui mana. Això implica una forma de societat on hi ha igualtat política entre les persones¹.

Tal com la coneixem avui dia, la democràcia és pròpia de l'època contemporània, encara que en altres moments de la història –de forma destacada a la Grècia clàssica- es fessin desenvolupaments democràtics molt notables, als quals, però, només tenia accés una petita part de la població, i que no van tenir continuïtat.

Així, la democràcia és un fenomen actual, però també fràgil. Encara hi ha molts països que presenten mancances democràtiques; la història de les seves institucions polítiques ens mostra la seva vulnerabilitat. També el nostre país ha sofert, al darrer segle, una llarga dictadura (1939-1975), màxim exponent de la privació dels drets individuals i col·lectius.

Però, actualment, el perill més important és l'allunyament, la inhibició, el «passotisme»... A través d'aquestes unitats pretenem fomentar els valors i les actituds democràtics. Considerem que només des d'una participació activa, tant en l'àmbit privat com en el públic, podrem aconseguir una autèntica democràcia que, més enllà dels seus elements formals, proporcioni als ciutadans el màxim de drets individuals i el màxim de benestar col·lectiu.

“La democràcia pot resistir l'amença autoritària només a condició que es transformi, d'una “democràcia d'espectadors passius”, en una “democràcia de participants actius” –en la qual els problemes de la comunitat siguin tan familiars i tan importants per als ciutadans individuals com ho són llurs assumptes particulars; encara millor, es tractaria d'una democràcia en la qual el benestar de la comunitat esdevingui la preocupació personal de cada ciutadà. Participant en la comunitat, la gent tindrà forma de constatar que la vida esdevé més interessant i estimulante. En realitat, una democràcia política real es pot definir com aquella en què la vida és justament *interessant*.”

FROMM, E. (1980) *Tenir o ésser?* Ed. Claret. Barcelona, p. 213

Què hi pot fer l'escola per fomentar una cultura de la democràcia? Hi pot fer molt; l'inconvenient és que a l'escola i al món de l'educació dels adolescents se'ls demana avui dia massa coses.

De fet, cal que ens adonem que ja fa molt de temps que, amb altres noms, estem treballant moltes de les actituds i els valors que seran propis d'una *educació per a la democràcia*.

¹HELD, D. (1991) *Modelos de democracia*. Alianza Universidad. Madrid

L'educació per al civisme, per a la tolerància, per als drets humans, per a la solidaritat o per a la multiculturalitat són ensenyaments que comparteixen molts valors i actituds fonamentals amb l'educació per a la democràcia. Valors com ara la llibertat, la igualtat, la solidaritat, el diàleg o el respecte actiu² no són aliens a ningú, i són coneguts per la majoria dels nois i de les noies.

En un moment en què el referent familiar té grans canvis i el mediàtic aclapara amb els seus missatges, els centres educatius poden fer molt per la democràcia. El centre d'ensenyament secundari és un marc idoni per a treballar aquests continguts, ja que representa una institució social on els nois i les noies passen gran part del seu temps, on es generen tot tipus de relacions personals i de grup i es reproduïxen, a petita escala, moltes de les situacions que es trobaran en el món adult.

És per això que, des de l'escola i els àmbits d'educació no reglada, es pot fomentar en els nois i les noies un seguit de capacitats necessàries per a la vida democràtica, com el coneixement propi, la capacitat crítica, el diàleg, l'autonomia personal i la capacitat per transformar les coses³, i l'educació de la sensibilitat i del compromís.

“L'educació no solament fa que existeixi una població que compregui les tasques públiques; crea també audiència per a les demandes de la població. Als analfabets, homes i dones, sobretot si estan disseminats pel camp i en relació de subordinació amb els terratinents, fàcilment se'ls manté callats sota un poder autoritari; això és ben sabut. Però això no és possible amb una ciutadania educada i, per tant, amb veu i inquietuds polítiques. Això es pot confirmar sense dificultats en la història del món modern, en què no hi ha poblacions ben educades sotmeses a dictadures o, almenys, que no es revoltin com a conseqüència d'aquestes. D'altra banda, són ben conegudes les dictadures que afecten els pobres i analfabets.

Per tradició pensem que la democràcia és un dret humà fonamental. Però també és la conseqüència natural de l'educació i del desenvolupament econòmic. Això és així perquè no hi ha cap altre plantejament per governar els pobles que, donades les conseqüències educatives, faci que les persones esperin de ser escoltades i que no se les pugui mantenir sotmeses en silenci. Per tant, repeteixo: l'educació fa possible la democràcia i, junt amb el desenvolupament econòmic, la fa necessària, fins i tot inevitable.”

GALBRAITH, J.K. (1996). *Una sociedad mejor*. Ed. Crítica. Barcelona, p. 93.

¹ CORTINA, A. (1998). *Ciudadanos del mundo*. Alianza Editorial. Madrid.

² DD.AA. (1998). *Ètica i escola: el tractament pedagògic de la diferència*. Edicions 62

El treball del professorat i dels centres educatius ha de permetre que, als centres mateixos i en tots els àmbits de la vida, es pugui viure d'acord amb criteris propis d'una societat autènticament democràtica.

La convivència en les societats democràtiques necessita especialment la participació i la cooperació de tots els seus membres. El primer pas és que a tots els seus components se'ls reconegui, en igualtat de condicions, la capacitat per a intervenir en les decisions públiques i en l'elecció dels seus representants, tal com afirma l'article 21 de la *Declaració universal dels drets humans*.

Però cal més que la sola voluntat de participar en els afers públics, i per a fer-ho de manera adequada cal desenvolupar tot un seguit d'habilitats. Una societat democràtica ha d'estar formada per ciutadans i ciutadanes crítics, és a dir, amb criteri i amb una certa habilitat per a resoldre conflictes. Una societat democràtica no és aquella on no hi ha conflictes, sinó aquella on els conflictes es resolen de la manera més satisfactòria possible.

Per al ciutadà i la ciutadana educats en la participació amb criteri propi i entrenats en la resolució de conflictes, capaços de reflexionar sobre les pròpies actituds, la participació política, és a dir, en els afers comuns de la *polis* –de la ciutat o la societat– no és més que l'aplicació a un àmbit més general d'allò que ja practiquen en àmbits més restringits, com ara la família, l'escola, el barri o la colla d'amics i amigues.

Sota aquesta perspectiva, l'educació per a la democràcia pretén, d'una banda, desvetllar al màxim el potencial que cadascú du a dins seu i, de l'altra, afavorir el desenvolupament humà col·lectiu⁴. Això sabent que la democràcia política és un sistema millorable i vulnerable, cosa que demana de nosaltres un posicionament actiu.

“El sistema democràtic no és una cosa natural i espontània en els éssers humans, sinó conquerida al llarg de molts esforços revolucionaris en el terreny intel·lectual i polític: per tant, no pot donar-se per sabut, sinó que ha de ser ensenyat amb la més gran persuasió didàctica, compatible amb l'esperit d'autonomia crítica. La socialització política democràtica és un esforç complicat i vidriós, però irrenunciable.”

SAVATER, F. (1997). *El valor de educar*. Ed. Ariel. Barcelona, p. 166.

⁴ DELORS, J. (1996). *Educació: hi ha un tresor amagat a dins*. Edicions Mediterrània. Barcelona.

L'ADOLESCÈNCIA I LA DEMOCRÀCIA

A la societat adulta hi ha la idea generalment acceptada que els adolescents i les adolescents, sovint, *passen* de tot, i en particular dels polítics i la democràcia.

Segons aquesta idea, molts i moltes adolescents veurien la democràcia com una preocupació exclusiva dels adults, que cada cert temps voten per triar els polítics que formaran part de les institucions.

Sobre aquesta visió de la democràcia que suposadament tenen els adolescents, convindria, abans que res, fer tres precisions. La primera és que aquesta idea de la democràcia és compartida per una multitud d'adults, els quals, a més, revestits d'una presumpta *experiència de la vida*, no estarien disposats a canviar aquesta visió per cap argument convincent.

La segona precisió consisteix a adonar-nos que l'adolescència és un concepte problemàtic de definir. Es tracta d'un període vital en què es produeixen canvis fisiològics, psicològics i de relació social, els quals es donen de manera diversa i complexa segons els individus. A més, l'adolescència és viscuda de manera força diferent en funció de la situació socioeconòmica i de l'entorn social i familiar en què es trobi la persona en qüestió. És possible, segons això, establir una tipologia de joves o adolescents diversos, amb gustos i plantejaments vitals ben variats, com demostren estudis recents⁵.

La tercera precisió és que el món de l'adolescència està íntimament relacionat amb la societat adulta del moment. Per tant, caldrà tenir molt en compte el moment històric –des del punt de vista econòmic, sociopolític i cultural– per a entendre adequadament l'adolescència d'aquell període. En la voluntat de definir-se a ells mateixos i a elles mateixes que caracteritza aquesta etapa, els adolescents es fan per contrast amb allò que els envolta. Sovint els culpem de ser de tal manera o de tal altra quan, en realitat, no fan, amb el seu comportament, altra cosa que mostrar-nos les limitacions del nostre model educatiu i social.

Aquesta societat d'inicis del segle XXI es caracteritza per una certa desorientació general. El paper socialitzador de la família s'ha reduït per la presència escassa dels pares i les mares, sia per absència d'un dels dos –augment de les famílies monoparentals– o pel fet d'estar enfeïnats tot el dia. Els mitjans de comunicació han augmentat de manera important el seu paper socialitzador (televisió, internet, telèfons mòbils), però es tracta d'una allau d'informació que més aviat aclapara i desborda.

Els adolescents –sovint insegurs– es veuen bombardejats pel sistema, immersos en un sistema escolar que allarga la seva estada a les aules i en una societat que no els ofereix expectatives de futur. L'adolescència deixa de ser una etapa transitòria i esdevé un període indefinit; passa de «sala d'espera a sala d'estar»⁶.

⁵ ELZO, J. (Coord.) (2000). *La juventud en España 1999*. Fundación Santa María. Madrid.

⁶ CARDÚS, S. (2000). *El desconcert de l'educació*. Edicions La Campana. Barcelona, p. 106.

En aquesta situació, la major part dels adolescents viuen situacions normals de grup, amb la problemàtica lògica de l'edat que tenen i del moment que viuen, encara que alguns i algunes responguin de manera conflictiva o es mostrin indolents.

La majoria volen que se'ls escolti, que se'ls respecti; són sensibles a la injustícia, són reivindicatius... El seu comportament en el grup d'iguals té molts dels trets que caracteritzen un tarannà democràtic, però es mostren indiferents davant de la societat democràtica dels adults o la rebutgen.

Tal com estan les coses, què pot fer l'escola? L'escola pot guiar o acompanyar els adolescents en el seu procés, no obligant-los, sinó seduïnt-los⁷. Pot fer-los reflexionar sobre les seves actituds –quines són més convenients perquè puguin tenir una vida satisfactòria– i sobre els avantatges que suposa per a la comunitat la vida democràtica.

L'escola ha de desenvolupar tot un seguit d'aptituds i habilitats que afavoriran les actituds democràtiques de l'adolescent en els àmbits més immediats i, arribat el moment, li permetran prendre part en les decisions i les responsabilitats polítiques que li plantegi la seva societat.

Com a educadors i educadores hem de formar persones assenyades, lliures i autònomes, curioses i sensibles. En fi, persones convençudes que és bo participar amb els altres en la construcció de la pròpia vida i de la societat en el seu conjunt.

⁷ SAVATER, F. (1997). *El valor de educar*. Ed. Ariel. Barcelona, p. 111.

INTRODUCCIÓ

Introducció al crèdit

Democràcia activa és un conjunt de materials per a treballar amb adolescents i, especialment, amb aquells que cursen el segon cicle d'ensenyament secundari obligatori.

A l'escola pot utilitzar-se com a crèdit variable de l'àrea de ciències socials, ja que els continguts ètics sobre els quals s'ha construït, referents a les actituds democràtiques i als drets de les persones, s'adiuen amb el plantejament d'aquest tipus de crèdit.

Una altra possibilitat d'utilització a l'escola és dins l'acció de tutoria. L'objectiu, en aquest cas, seria el foment d'actituds de participació i de responsabilitat dins del grup.

Finalment, pel seu plantejament, els materials poden ser utilitzats en àmbits d'educació no reglada, ja que promouen una formació cívica conforme als objectius de centres d'esplai, agrupaments i moviments de lleure.

Objectius i continguts

Objectius

L'alumnat, en acabar el crèdit, ha de ser capaç de:

1. explicar alguns dels trets fonamentals de la Declaració universal dels drets humans, tot identificant-la com a patrimoni de la humanitat i com a impulsora dels valors democràtics i cívics;
2. relacionar alguns temes d'actualitat, com ara la defensa del medi ambient i el respecte per les altres cultures, amb els drets humans i les actituds democràtiques;
3. incorporar les actituds democràtiques per tal d'inserir-se de manera activa, participativa i crítica en la pròpia comunitat i en les institucions democràtiques pròpies;
4. identificar algunes de les causes o les conseqüències que es poden derivar d'un fet actual o històric;
5. treure conclusions generals senzilles a partir de l'anàlisi de diferents fets o situacions particulars, valorant positivament la correcció i el respecte en les relacions entre persones i amb les institucions;
6. utilitzar diferents tipus d'informació dels mitjans de comunicació –escrits, audiovisuals, cinematogràfics i altres–, per a formular hipòtesis de treball i treure'n conclusions;
7. explorar reculls d'informació estructurada a partir de procediments informàtics;
8. emprar amb propietat el vocabulari concret i precís propi dels temes tractats.

Continguts

Procediments	Fets, conceptes i sistemes conceptuals	Valors, normes i actituds
Contrastació i interpretació de documents	L'individu i el grup	Actitud participativa en els debats a l'aula
Elaboració de síntesis a partir dels diferents tipus d'informació	Mitjans de comunicació. Informació i opinió.	Defensa de la tolerància, el pluralisme i el respecte per les opinions minoritàries. Actitud de rebuig contra tota mena de discriminació.
Identificació de les relacions causa - efecte en la vida quotidiana.	La Declaració universal dels drets humans. Els drets humans: una declaració de principis inacabada i incompleta.	Actitud crítica i de rebuig contra tota mena de discriminació, i de respecte a les minories.
Observació directa d'alguna institució democràtica estudiada	Drets humans i medi ambient; immigrants i refugiats; diversitat cultural i minories.	Formació d'opinió pròpia a partir d'un conjunt de dades o fets
Participació activa en debats amb guions pausatats a l'aula	Debat i acord	Acceptació dels drets i dels deures com a ciutadans
Adquisició i ús d'un vocabulari bàsic, precís, concret i rigorós	Participació i democràcia en la vida quotidiana. Majories i minories. Sistemes de representació del vot.	Actitud de participació en els organismes col·lectius del seu entorn, com el consell escolar
Elaboració de treballs monogràfics	Participació, tolerància i solidaritat	Valoració del documents que expressen els drets i els deures dels éssers humans, com la Declaració universal dels drets humans
Accés a informació mitjançant l'ús de les noves tecnologies de la informació i la comunicació	Eleccions i partits polítics	Valoració crítica dels diferents problemes plantejats a la pròpia comunitat
	La sobirania popular, la separació de poders. La votació lliure. La Mesa del Parlament, la Junta de Portaveus, el grup parlamentari, les comissions. Majoria absoluta i simple. Projecte de llei i proposició de llei.	Consciència dels límits de la llibertat personal quan entra en conflicte amb les necessitats col·lectives
	Participació i institucions polítiques: eleccions i partits polítics.	Actitud favorable al rigor, la sistematització i la correcta realització i presentació del treball
	Les democràcies avui. La Unió Europea.	

Orientacions didàctiques

El treball dins de l'aula o dins del centre es preveu dinàmic i col·lectiu. A l'institut, el treball en petit grup ha de permetre participar a tots els alumnes –alguns dels quals potser no parlarien en una dinàmica de gran grup– i ha de fer-los ésser reflexius en les seves intervencions –als més participatius els va bé de contrastar amb el grup les seves idees, de vegades precipitades.

Tanmateix, seria bo que l'alumnat dugués un quadern individual on anotés els exercicis i les reflexions o recollís les unitats treballades.

En cas que els materials s'utilitzin en alguna sessió de tutoria, podria ser útil recollir les conclusions del treball en la llibreta de classe o bé en un mural.

En l'àmbit de l'educació no reglada, el sistema de recollida d'informació i de conclusions dependrà de l'objectiu proposat.

Materials de *Democràcia activa*

Al web del Parlament (<http://www.parlament-cat.es>), en l'apartat «Activitats per a l'alumnat de secundària» de la unitat educativa «Descobrir el Parlament», hi ha els materials de *Democràcia activa*. Al centre hi ha la maleta pedagògica amb elements complementaris per a fer activitats, com el Joc del Parlament.

Dossier de l'alumnat

Per tal de treballar el crèdit, l'alumnat ha de disposar d'una còpia de les unitats de *Democràcia activa*, les quals poden obtenir-se al web del Parlament.

Dossier del professorat

El dossier del professorat pot obtenir-se a la web del Parlament.

Aquesta dossier fa suggeriments per facilitar el treball amb el grup classe.

Joc del Parlament

La maleta pedagògica inclou un joc de simulació per a l'aula mitjançant el qual l'alumnat podrà conèixer, de forma lúdica, el funcionament del Parlament de Catalunya.

El joc està dissenyat de manera que pugui jugar-s'hi més d'una vegada sense que l'alumnat hi perdi interès.

